

«nombre negun no s'hi poria metre, que vuit jorn *jurcam* a levar lo camp, que no calia levar mas aur e argent» (§ 220; VI, 56.2); «foren a Brandís, on se recolliren, e *jurcaren* tant a espeegar que l'hivern los aconseguí», ib. (§ 261; VII, 40.24); «e yo havia feyta fer una anda, en què anara lo senyor infant e la dida, e havia-la cuberta d'un drap encerat --- e havia vint hòmens, qui per tandes [~ véndes] portaven al call l'anda: e *jurcam* anar de Tarragona a Perpinyà vint-e-tres dies» (§ 269; VII, 57.29); en el següent semblaria usat reflexivament però més aviat crec que el pronom *se* va amb l'infinitiu: «aquells de Càller se cuydaren que aytant se *jurcassen* armar [var.: "se *jurcassen* a guarnir e arrear"] com ells» (§ 276, VIII, 29.24).

En un document escandalós, que sembla descriure esforços per violar una dona: «pres-la e *jurchà* molt en ela, que no-u pog acabar», a. 1315 (MiretS, *Sempre han tingut bec les oques*, 42); «vós ho assegerèts --- per la spase aver. —Ladoncs hi més mossenyor Galvany la mà per pèndra-la: asats hi pogra *jurcarl*, car no la poc traer fora», «aytant con els *jurcaren* a manjar pensaren tots en la gran marevèl<I>a», «l'enamic que tant *jurche* a hom a trebe<I>lar» (trad. «qui tant *se peine* adès e travaille»), Reixac (*Questa*, 5.30, 12.31, 75.9); «ara donam-nos a gran desastre e gran desventura, que açò que havem *jurcat* a conquerir cinc-cents anys, perdam en quinze dies --- car segons los ardots que hui havem haüts --- lo rei de Castella s'atansa ab gran poder en aquestes partides, e entenem que se-n vendrà a Saragossa», a. 1363, parlament de Pere el Cerimoniós a les Corts (NCl. XIX-XX, p. 25).

Després d'aquesta data ja no en tenim més notícies literàries, si no és que figura en els diccs. de rims de JMarc (1372) i L. d'Aversó, en les formes conjugades *jurcb* (Marc, § 1157), *jürcha* (id., 315, Av., 13.39), *jurchà* (id., 13.39) i *jurçaes* (id., 1573.14), que encara que siguin sense cap definició tenen el valor de confirmar encara més el fet que el mot tenia *u* i *c*, i no pas *o* ni *g*, car les rimes són totes amb mots amb *-k-* i amb *ú*, ben coneguts. És versemblant, doncs, que des del S. xv, el mot anà sortint cada cop més de la llengua general i quedant confinat a l'ús de certes zones més rurals que ciutadanes; si bé no se'n perdé del tot la memòria, car Belv. i Lab. (1840) el registren per «tardar, detenir-se», però com a antiquat.

El Diccionari Aguiló el recollí en el Camp de Tarragona, amb la definició «procurar», i el DFa. i l'AlcM «procurar, esforçar-se a haver», localitzat al Penedès, Vendrell i CpTarr., amb els exs. «*jurquen* un bon hereu per la noia», «*jurquen* a fer diners», «si no pot, que hi *jurqui*». Hi ha algun informe modern que suposaria vocal radical *o*: en el DAg. «*jurcar*: cercar, procurar: *vés a jurcar* això o allò» a Sant Martí Sarroca (Alt Pen.), i AlcM «*ajorcar*: procurar, maldar a aconseguir alguna cosa: *tan sols ajorquen* per ells: pagoses del Penedès»: però com que l'altre ho exemplifica amb forma arritzotònica, es pronunciarà amb *u*, de manera que no hi hauria sinó un sol testimoni de *ó*, evidentment variant analògica molt local contradita per les tres frases oïdes per Aguiló i per totes les da-

des medievals. Cf. encara el cognom *Jurch* que el DAg. atribueix a Barcelona.

Encara no és una paraula antiquada per tot arreu, car durant una visita que vaig fer amb En Casacuberta al santuari de Sant Pau de Ribes de Sitges, el 1937, el meu amic la va oir, en el sentit de 'procurar', al vell masover, que hi viu des dels 8 anys, i llavors en tenia 61. Totes les dades modernes, com es veu, es refereixen a l'Alt i Baix Penedès, amb una que l'estén un poc més, fins al veí CpTarr.

Fora del català, solament potser va existir en llengua d'oc, on no en queda més testimoni clar que un de la costa girondina: «*jurcà*: travailler durement», Moureau, *Le Patois de la Teste de Buch* (d'on ho copia el TdF); força més dubtós un llgd. *jourgà* «donner des coups de gaule» (Sauvages).²

Per a l'etimologia, l'AlcM, i jo mateix (en notes des de 1954) havíem pensat en el ll. JURGARE, mot ben conegut en clàssic «se quereller, se disputer» (Ernout-M.), «einen Rechtsstreit führen», «zanken, schelten» (Walde-H.); antiquíssim en llatí (des de les XII Taules). És convincent semànticament, car des de 'pledjar per una cosa', o 'disputar-s'hi' s'arriba ben suauement a 'maldar per obtenir-la'. El mot llatí sembla ser contracció de *iurgare* (que apareix en Plaute), el qual es derivaria de *ius, iuris*, 'dret' com *litigare* de *lis, litis*; i, en efecte, Ciceró i Noni l'oposen a *litigare*, en el sentit que el *iurgare* «leviòr est» que aquell; no obstant l'igualament a «zanken, schelten» en les XII Taules i en Festus, revela que també pot ser disputa ben enèrgica.

No hi ha dubte en quant a la popularitat del mot, que Ernout classifica com de la «langue familière» i Plaute l'usa: és més, el derivat *objurgari* precisament era del llenguatge dels esclaus, com notem per un pasatge de Petroni en la *Cena Trimalchionis*: «cum forte paropsis excidisset et puer <'jove esclau'> iacentem sustulisset, animadvertit Trimalchio, colaphisque *objurgari* puerum ac proicere rursus paropsidem jussit» = «un petit plat vint à glisser des mains d'un esclave, qui le ramassa par terre: Trimalcion s'en étant aperçu, fit souffleter l'esclave et rejeter le plat» (xxxiv, 2, trad. Ernout).

Des del punt de vista fonètic, val a dir que el que AlcM pren com a gran fonament, la pretesa variant ant. *jurgar*, com hem vist (n. 1), s'esvaeix. També és veritat que podíem esperar que davant RG s'abreugés la vocal, com davant altres grups de consonants implosives amb sonora, cf., en efecte, PÜRGARE de PÜRUS. Tanmateix tant Ernout-M. com Walde-H assenten *jürgare*, ço que almenys prova que els especialistes en fonètica llatina no hi veuen escrúpol; i en tot cas ens el treu del tot pensar que el lligam semàntic amb *ius, iuris*, i *iurare* havia de mantenir la *ü* etimològica. Per a la *-c-* de *jurcar*, podem legítimament postular un derivat vulgar *JÜRGICARE, format com TARDICARE (> fr. ant. *targier*), STRIGICARE (> cast *estregar* etc.), de *strigare*, LAMPICARE > *llampegar*, sense parlar de VOLVICARE (> *bolcar*), MORSICARE, MASTICARE, ROSICARE, i en particular FIGICARE > *ficar*, fr. *ficher* etc. Tal com en